

Sivistysvaliokunta

Lausuntopyyntö 27.09.2024

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025

Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025, ja lausuu kunnioittaen seuraavaa.

Opiskelijoiden siirtäminen opintotuen asumislisän piiriin (momentti 29.70.55)

Valtion talousarviossa ehdotetaan opintotuen määrärahaksi noin 1,1 miljardia euroa. Määrärahan nousu liittyy opiskelijoiden siirtämiseen opintotuen asumislisälle. SAMOK on lausunut syyskuussa hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi opintotukilain ja yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta. SAMOK ei kannata lakiesitystä.

Opintotukilakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että jatkossa opintotuen asumislisään olisivat oikeutettuja opiskelijat, jotka asuvat vuokra- tai asumisoikeusasunnossa tai muussa asumiseen soveltuvassa majoituksessa. Opintotuen asumislisän määräksi ehdotetaan 80 prosenttia kuntaryhmittäin asetetuista hyväksyttävistä asumismenoista. Enimmillään hyväksyttävät asumismenot olisivat 370 euroa, jolloin opintotuen asumislisän taso olisi 296 euroa tukikuukautta kohden. SAMOK pitää esitettyjä hyväksyttävien asumismenojen rajoja riittämättöminä, sillä ne eivät huomioi riittävästi kuntaryhmien keskimääräisiä asumismenoja. Lausuntokierroksella olleen lakiesityksen vaikutusarvioissa arvioidaan opiskelijoiden toimeentulon heikkenevän suurimmillaan 1 177 eurolla vuodessa.

Vuonna 2023 Kelan mukaan yksin asuvien opiskelija-ruokakuntien keskimääräinen asumismeno oli 565,81 euroa kuukaudessa. Valtion tukemassa asuntokannassa asuvan yhden hengen opiskelija-ruokakunnan asumismenot olivat keskimäärin 482,20 euroa. Tilastoihin on huomioitu myös soluasunnoissa asuvat opiskelijat. SAMOK huomauttaa, ettei valtion tukeman asuntokannan vuokrataso reagoi kysyntään, vaan vuokrahinta määräytyy omakustannuseriaatteella. SAMOK näkee kohtuullisena, että opiskelija-asuntojen yleinen hintataso huomioidaan osana asumislisän enimmäismäärän määrittelyä.

Tuoreen Korkeakouluopiskelijoiden terveys- ja hyvinvointitutkimuksen (KOTT, 2024) mukaan 23,9 prosenttia ammattikorkeakouluopiskelijoista koki toimeentulonsa erittäin niukaksi ja epävarmaksi ja 30,1 prosenttia kertoi pelänneensä ruoan loppuvan ennen kuin saa rahaa ostaakseen lisää. Ammattikorkeakouluopiskelijoista 21,5 prosenttia kertoi tinkineensä lääkkeiden ostosta rahan puutteen vuoksi.

SAMOK näkee uudistuksen haitallisena opiskelijoiden toimeentulolle ja kantaa erityistä huolta kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevista opiskelijaryhmistä, kuten pitkäaikaissairaista ja osaopiskelukykyisistä opiskelijoista. SAMOK huomauttaa, että täysią tukikuukausia hyödyntävät erityisesti ne opiskelijaryhmät, joille opintotuen ja asumisen tukien saaminen on kriittisen tärkeää toimeentulon ja opintojen edistämisen kannalta. Yksi opiskelijoiden merkittävämpiä mielen hyvinvointia heikentäviä tekijöitä on huoli omasta toimeentulosta (KOTT 2021). SAMOK ehdottaa, että opintotuen asumislisän kuntaryhmien hyväksyttäviä enimmäisasumismenoja tarkastellaan vielä uudemman kerran.

SAMOK näkee ongelmallisena, että opiskelijoiden asumisen tuet sidotaan opintotukikuukausien käyttöön. Tämä tarkoittaa erityisesti kesäajan toimeentulon heikentymistä erityisesti niiden opiskelijoiden osalta, jotka eivät työllisty kesäaikana. Asumisen tukien sitominen opintotukeen sitoo opintotuen asumislisän myös opintotuen edistymisen seurantaan. Korkeakouluopiskelijan kannalta tämä tarkoittaa viiden opintopisteen suuruista opintosuoritusta tukikuukautta kohden, joka vastaa 135 työtuntia kuukaudessa. Yksi edistymisen seurannan tarkoituksista on kannustaa opiskelijoita valmistumaan opintojen tavoiteaikataulussa. SAMOK näkee sidoksen opintojen edistymiseen ongelmallisena erityisesti osaopiskelukykyisten opiskelijoiden osalta. Heidän kohdallaan muutos voi johtaa tilanteisiin, joissa opintotuen ohella myös opintotuen asumislisää joutuu palauttamaan takaisin riittämättömän edistymisen myötä. SAMOK ei kannata asumislisän sitomista opintojen edistymisen seurantaan.

Eurostudent VIII -tutkimuksen mukaan (2023) opiskelijoiden töihin käyttämä aika on lisääntynyt 1,7 viikkotyötunnilla ja opiskeluihin käytetty aika vähentynyt 2,6 viikkotyötunnilla vuoden 2019 jälkeen. SAMOK on huolissaan siitä, että opinnot suoritetaan puolivillaisesti, kun työssäkäynti vie aikaa opiskeluaan ja oppimateriaaleihin syventymisestä. Tämä heikentää työelämässä tarvittavia ammattitaitoja.

Ammattikorkeakouluopintoihin sisältyy pakollisia harjoittelujaksoja, joihin käytettävä aika vastaa kokoaikaisessa työsuhteessa toimimista. Erityisesti sosiaali- ja terveysaloilla palkattomat harjoittelujaksot ovat tavanomaisia. Opiskelijan on palkattoman harjoittelun aikana liki mahdotonta täydentää toimeentuloaan työnteolla.

Koulutustason nosto ja TKI-panostukset

Korkeakoulutettujen nuorten määrä pyritään nostamaan mahdollisimman lähelle 50 prosenttia vuoteen 2030 mennessä. Tähän ei kuitenkaan ole varattu tarvittavia resursseja. Ensikertalaisten määrää pyritään kasvattamaan lisäämällä korkeakoulututkinnon jo suorittaneiden mahdollisuuksia jatkuvaan oppimiseen, mutta avoimen korkeakoulutuksen maksuja nostetaan. EU/ETA-valtioiden ulkopuolisten opiskelijoiden lukuvuosimaksujen vähimmäismäärää nostetaan. Vastaava summa avoimen korkeakoulutuksen maksuista ja EU/ETA-valtioiden ulkopuolisten opiskelijoiden lukuvuosimaksuista vähennetään korkeakoulujen valtionrahoituksesta. SAMOK näkee nämä toimet ristiriitaisina korkeakoulutettujen määrän nostamisessa.

SAMOK on huolissaan, millaisia vaikutuksia ammatillisen koulutuksen rahoituksen vähentämisellä on nuorten jatkokouluttautumismahdollisuuksiin. On selvää, ettei rahoituksen vähennyksen kohdentaminen aikuisille, jo toisen asteen ammatillisen tutkinnon tai korkea-asteen tutkinnon suorittaneisiin ole yksinkertaista. Resurssien heikkeneminen vaikuttanee siihen, millaisilla valmiuksilla toiselta asteelta korkeakouluun siirrytään. SAMOK huomauttaa, että osaamistaso ei nouse koulutustasoa nostamalla ilman riittäviä resursseja niin toisella asteella kuin korkeakoulussa.

SAMOK näkee, että TKI-panostukset ovat tarpeellisia, mutta rahoitusta tulisi suunnata enemmän korkeakouluille. Ammattikorkeakoulujen aloituspaikkoja lisätään ilman riittävää rahoitusta. Korkeakoulutuksen laadun nostaminen ja uudistukset vaativat rahallista panostusta. SAMOK toivoo, että panostukset näkyisivät myös ammattikorkeakouluissa, joissa on huutava tarve perusrahoituksen korotukselle.

Nuorisoalan rahoitus

Budjettiesityksessä esitetään 70,7 miljoonaa euroa nuorisotyölle. Tämä on 3,3 miljoonaa vähemmän kuin tänä vuonna ja noin 12 miljoonaa euroa vähemmän kuin vuonna 2023. Kahdessa vuodessa nuorisotyön rahoituksesta olisi tämän esityksen toteutuessa siis leikattu yhteensä yli 14,5 %.

SAMOK on maltillisen tyytyväinen, että valtakunnallisten nuorisoalan järjestöjen valtionavustuksiin varattu rahoitus säilyi esityksessä samalla tasolla kuin tänä vuonna. On kuitenkin syytä huomata, että inflaatio nostaa järjestöjen kustannuksia ja avustustason säilyessä samana järjestöiltä tosiasiaassa leikataan. Vuoden 2021 tammikuusta syyskuun 2024 välillä hinnat ovat nousseet melkein 17 % kuluttajahintaindeksiin mukaan. Samaan aikaan järjestöjen avustuksista on nostamisen sijaan leikattu 3 prosenttia. Yleisen arvonlisäverokannan noston

vaikutukset osuvat järjestöihin täysimääräisesti, sillä ne eivät useinkaan ole arvonlisäverovelvollisia ja siten korotettu arvonlisävero jää järjestöjen maksettavaksi.

Toteutuessaan budjettiesitys asettaisi monet järjestöt vaikeiden päätösten äärelle, sillä järjestöjen taloudessa ei ole joustovaraa aiempien leikkausten ja projektirahoituksen saannin tiukentumisen vuoksi. Käytännössä nuorten osallistumis- ja toimintamahdollisuudet heikkenisivät aiemmasta ja siten tämä mm. pahentaisi entisestään meneillään olevaa nuorten mielenterveyskriisiä.

Helsingissä 3.10.2024

Lauri Kujala
Puheenjohtaja

Vellu Taskila
Toiminnanjohtaja

Lisätietoja:

Erica Alaluusua
Sosiaalipolitiikan asiantuntija
erica.alaluusua@samok.fi
040 7731854

Johanna Fonsell
Koulutuspolitiikan asiantuntija
johanna.fonsell@samok.fi
050 389 1014